

**Lakivaliokunnan mietintö n:o 15 hallituksen esityk-
sen johdosta rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudis-
tamisesta**

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 2 päivältä toukokuuta 1990 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 40.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist ja lainsäädäntöneuvos Timo Mäkinen oikeusministeriöstä, oikeusneuvos Henrik Grönqvist oikeusministeriön rikoslakiprojektista, apulaisoikeuskansleri Jukka Pasanen oikeuskanslerinvirastosta, oikeusneuvos Per Lindholm korkeimmasta oikeudesta, presidentti Kaarlo L. Ståhlberg Helsingin hovioikeudesta, presidentti Touko Kosonen Turun hovioikeudesta, pormestari Kauko Huttunen Helsingin raastuvanoikeudesta, kihlakunnantuomari Matti Karhunen Vantaan tuomiokunnasta, johtaja Patrik Törnudd oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta, toimistopäällikkö Erkki Hämäläinen keskusrikospoliisista, kihlakunnantuomari Kalevi Nissinen Suomen kihlakunnan ja kärjätuomarit ry:stä, vs. oikeusneuvosmies Jouko Nurminen Suomen Kaupunginviskaaliyhdistyksestä ja oikeusneuvosmies Markku Leskinen Suomen Kaupunkituomarien Yhdistyksestä sekä professori Raimo Lahti, professori Inkeri Anttila ja apulaisprofessori Martti Majanen.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan *rikoslain* 7 luvun uudistamista niin, että konkurrenssimuotojen erottelusta luovuttaisiin määrättäessä rangaistus kahdesta tai useammasta rikoksesta ja siirryttäisiin ns. yhtenäisrangaistusjärjestelmään, jossa rikoksista määrätään alun alkaen vain yksi yhteinen rangaistus.

Yhteisen määräaikaisen vankeusrangaistuksen vähimmäisaika olisi eri rikoksista seuraava ankarin vähimmäisrangaistus. Yhteistä rangaistusta määrättäessä rikoksista seuraavan an-

karimman enimmäisrangaistuksen saisi ylittää eri rikoksista seuraavien rangaistusten pituuteen sidotun asteikon mukaan.

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen edellyttää muutoksia myös muihin rikosoikeudellisiin säännöksiin.

Merkittävin asiallinen muutos ehdotetaan tehtäväksi *ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin*. Tuomioistuin voisi määrätä ehdollisesta rangaistuksesta pantavaksi täytäntöön vain osan. Lisäksi olisi mahdollista määrätä täytäntöön pantavaksi määrätyistä ehdollisista rangaistuksista ja muusta ehdottomasta vankeusrangaistuksesta yhteinen vankeusrangaistus.

Nuorista rikosentekijöistä annetusta laista ehdotetaan ns. nuorisovankilapidennystä koskevat säännökset vanhentuneina kumottaviksi. Nuorisovankilasta ehdonalaiseen vapauteen päästämistä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi.

Oikeudenkäymiskaaren rikosasian oikeuspaikkaa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi nykyistä joustavammiksi, jotta syytetyn kaikki samoihin aikoihin tekemät ilmi tulleet rikokset voitaisiin käsitellä samassa oikeudenkäynnissä ja määrätä yhteinen rangaistus. Lisäksi mahdollisuuksia eri rikosasiain käsitteelyyn samassa oikeudenkäynnissä lisättäisiin siten, että syyte kaikkia rikokseen osallisia eli tekijäkumppaneita sekä yllyttäjiä ja avunantajia vastaan olisi mahdollista käsitellä samassa oikeudenkäynnissä.

Ehdotetut lait on tarkoitus saattaa voimaan noin vuoden kuluttua siitä kun eduskunta on ne hyväksynyt. Nuorista rikosentekijöistä annetun lain muutos (laki n:o 5) sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 5 luvun 9 ja 10 § (laki n:o 7) tulisivat kuitenkin voimaan välittömästi sen jälkeen kun ne on vahvistettu.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Yhtenäisrangaistusperiaate. Yhtenäisrangaistusjärjestelmää pidetään yleisesti hyvänä ja oikeudenmukaisena. Sen käyttöönoton arvioidaan kuitenkin aiheuttavan suuria käytännön ongelmia ainakin siirtymävaiheessa: rangaistuskäytännön yhtenäisyys vaarantuu ja ns. jälkikonkurrenssimenettely aiheuttaa uusien menettelytapojensa vuoksi paljon lisätyötä syyttäjille ja alioikeuksille.

Valiokunta puoltaa yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtymistä, mutta katsoo, että samalla on tehtävä kaikki voitava, jotta siirtymäkauden haitat jäävät mahdollisimman pieniksi ja aikaa myöten poistuvat.

Rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Yhtenäisrangaistusperiaatteen voimaan saattamisesta seuraa, ettei tuomioistuinten käyttöön ole mahdollista saada niin tarkkaa tietoa tuomiota yksikkörangaistuksista ja yksikkörangaistusten keskiarvoista kuin nykyisin. Mahdollisimman yhtenäisen rangaistuskäytännön toteuttaminen yhtenäisrangaistusjärjestelmän vallitessa edellyttää ainakin alkuvaiheessa tiivistä seurantaa sekä oikeustilastoinnin kehittämistä nykyisestään. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että oikeusministeriö järjestää tarpeellisen seurannan sekä ryhtyy yhdessä tilastokeskuksen kanssa toimiin tilastojärjestelmän perusteelliseksi uudistamiseksi.

Yhteisen rangaistuksen määrääminen täytäntöpanovaiheessa (ns. jälkikonkurrenssimenettely). Rikoslakiehdotuksen 7 luvun 7 §:ään sisältyvää sääntelyä, jolla järjestetään ns. jälkikonkurrenssimenettely, on asiantuntijalausunnoissa pidetty suhteettoman raskaana ja siten paljon lisätyötä aiheuttavana. Lausunnoissa on esitetty menettelyn keventämistä. Kun tätä on valiokunnassa selvitetty, on todettu, että oikeudenkäyntimenettelylle nykyisin asetettavat vaatimukset tuomitun kuulemisineen edellyttävät ehdotetun kaltaista menettelyä.

Uudistuksen tavoitteena on, että kaikki samaa henkilöä koskevat samoihin aikoihin esille tulevat syytejutut ohjautuvat saman tuomioistuimen käsiteltäviksi. Se, miten tässä onnistu-

taan, vaikuttaa ratkaisevasti alioikeuksien työmäärään.

Mahdollisuudet kerätä kaikki samaa vastajaa koskevat jutut samaan tuomioistuimeen tulevat ratkaisevasti paranemaan ns. valtakunnallisen vastaajarekisterin käyttöön ottamisen myötä. Valtakunnallisella vastaajarekisterillä tarkoitetaan keskuskoneella olevaa tietokantaa, joka sisältää tiedot syyteharkinnassa ja syytteessä olevista vastaajista. Rekisteri toteutetaan osana rikosasiain atk-diaaria. Suunnitelmien mukaan valtakunnallinen vastaajarekisteri otetaan käyttöön siten, että vuoden 1992 alusta siinä ovat kaikki alioikeudet ja kaupunginviskaalinvirastot. Nimismiespiirien mukaan-tulosta ei sitä vastoin ole vielä varmaa tietoa.

Poliisilla on tarkoituksena luoda ns. rikosilmoitusten kirjaamisen tietojärjestelmä (RIKI), joka on poliisipiirikohtainen. Vuoden 1991 aikana järjestelmä otetaan käyttöön Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Tampereella. Vuosittain järjestelmää tullaan laajentamaan 5—10 poliisipiiriin. Järjestelmä parantaa osaltaan mahdollisuuksia kerätä saman henkilön kaikki jutut samalle syyttäjälle ja siten samaan oikeudenkäyntiin.

Vuoden 1991 alusta voimaan tullut rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskeva lainsäädäntö tullee — ainakin Ruotsista saatavien kokemusten perusteella arvioituna — vähentämään jälkikonkurrenssimenettelyn tarvetta.

Yhteenvetona edellä esitetystä valiokunta katsoo, että valtakunnallinen kaikki alioikeudet ja kaupunginviskaalinvirastot kattava vastaajarekisteri on välttämätön edellytys yhtenäisrangaistusjärjestelmän käyttöönotolle. Lainsäädännön voimaantulon jälkeenkin on rekistereitä edelleen kehitettävä ja täydennettävä niin, että ne edesauttavat yhtenäisrangaistusjärjestelmää.

Henkilöstön lisäys- ja koulutustarpeet. Hallituksen esityksen mukaan lakiehdotuksista ei ole odotettavissa merkittävää henkilöstön lisäystarvetta, joskin uudistus saattaa eräissä tuomioistuimissa johtaa rajoitettuun lisätyövoiman tarpeeseen. Toisaalla esityksessä kuitenkin myönnetään, että uudistus ehdotetussa muodossaan tuo mukanaan lisätyötä ja uusia tehtäviä mm. syyttäjille, kun ns. jälkikonkurrenssimenettely siirretään hovioikeuksista alioikeuksiin ja aikaisemman kirjeyhdistämisen sijasta ryhdytään käyttämään normaalia rikosasiainmenettelyä. Uudistus lisää myös syyttä-

jien ja tuomioistuimien yhteistoiminnan tarvetta ja näin aiheuttaa lisätyötä.

Lakivaliokunta pitää välttämättömänä, että yhtenäisrangaistusjärjestelmän toteuttamiseen myönnetään riittävät voimavarat, jotta syyttäjänvirastojen ja tuomioistuinten työ ei ruuhkaudu niin, että syytettyjen oikeusturva aiotun parantamisen sijasta heikkenee. Valiokunta korostaa lisäksi, että ennen uudistuksen voimaantuloa on huolehdittava syyttäjien, tuomareiden ja vankilahenkilökunnan tehokkaasta kouluttamisesta.

Uuden lainsäädännön voimaantulo. Valiokunta on edellä korostanut sellaisten järjestelyjen tarpeellisuutta, joilla voidaan helpottaa siirtymävaiheesta aiheutuvia ongelmia. Niiden toteuttamiseen on varattava riittävästi aikaa. Lisäksi on otettava huomioon, että valtakunnallista vastaajarekisteriä ei viimeisten tietojen mukaan saadakaan suunnitelmien mukaisesti kaikkiin tuomiokuntiin ja kaupunginviskaalinvirastoihin vuonna 1991, vaan laitehankintoihin tarvitaan vielä vuoden 1992 tulo- ja menovarvion määrärahoja. Muun muassa näistä syistä valiokunta katsoo, että uudistus voi tulla voimaan aikaisintaan huhtikuun 1 päivänä 1992.

Yksityiskohtaiset huomautukset. Lakiehdotusten yksityiskohdista valiokunta esittää vielä seuraavaa.

1. Laki rikoslain muuttamisesta

7 luvun 1 §. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen. Pykälän 2 momentissa on säännös niitä tapauksia varten, jolloin samalla kertaa on tuomittavana rikoksia, joista seuraa vankeusrangaistus, ja rikoksia, joista olisi tuomittava sakkoo. Tuomioistuimien voi tällöin tuomita kaikista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen taikka joistakin rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen ja sen ohella muista rikoksista sakkoo.

Perusteluissa on esitetty näkökohtia siitä, millaisissa käytännön tilanteissa voidaan käyttää yhteistä vankeusrangaistusta ja milloin yhdistelmä yhteinen vankeusrangaistus ja sakko sopii. Näiden perustelujen täydennykseksi valiokunta esittää kantanaan, että teko, jota luonnollisen katsantokannan mukaan on pidettävä yhtenä tekona, on syytä nykyistä useammin tuomita vain yhtenä rikoksena.

7 luvun 2 §. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäisaika. Pykälän 1

momentissa on säännökset yhteisen rangaistuksen enimmäisajasta, 2 momentissa säännös vähimmäisajasta ja 3 momentissa tarkemmat säännökset enimmäis- ja vähimmäisrangaistuksista.

Valiokunta on tarkastellut 2 §:n 1 momentin enimmäisaikasäännöksiä erityisesti varkausrikosten kannalta, koska pitkät useampiakin kymmeniä varkauksia sisältävät rikossarjat ovat oikeuskäytännössä yleistyneet. Tilastotietoja tällaisista sarjoista tuomituista rangaistuksista ei ole vuoden 1986 jälkeen saatavissa.

Hallituksen esitystä valmisteltaessa ja annettaessa voimassa olleen lain mukaan varkauden enimmäisrangaistus oli kaksi vuotta vankeutta (RL 28:1). Tällöin yhteisen rangaistuksen enimmäisaika useamman tavallisen varkauden käsittävälle rikossarjalle olisi puheena olevan 2 §:n 1 kohdan mukaan ollut neljä vuotta vankeutta. Rikoslain ensimmäisen vaiheen kokonaisuudistuksen tultua voimaan 1.1.1991 varkauden enimmäisrangaistus aleni yhden vuoden kuuden kuukauden vankeusrangaistukseksi. Tämän mukaan laskettuna po. varkausarjan yhteisen rangaistuksen enimmäisajaksi jää kaksi vuotta kuusi kuukautta vankeutta. Oikeuskäytännössä saattaa kuitenkin joissain tapauksissa ilmetä tarve käyttää tätä ankarampaa rangaistusta. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että 2 §:n 1 momentin 1 kohdan porrastuksen raja muutetaan kahdesta vuodesta yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi. Tällöin em. varkaussarjan yhteisen rangaistuksen enimmäisaika on kolme vuotta kuusi kuukautta vankeutta.

Pykälän 3 momentin säännös sakkorangaistusten yhteisajan laskemisesta on osoittautunut vaikealukuseksi. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa 3 momentin sanonnallista selkeyttämistä.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä vielä huomiota niihin epäkohtiin, joita ehdonalaista vapautta koskevista säännöksistä aiheutuu rangaistuksen mittaamiseen. Yhtenäisrangaistuksen mittaaminen muodostuisi nykyistä tarkemmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi, mikäli tuomioistuin varmuudella tietäisi, kuinka pitkä rangaistus tuomitun kärsittäväksi tulee. Valiokunta, uudistaen aikaisemman lausumansa (LaVM n:o 3/1990 vp.), pitääkin välttämättömänä, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön kehittämiseksi siten, että tuomitun rangaistuksen pituus ja rangais-

tuksen suorittamistapa eivät jää riippuvaisiksi hallintoviranomaisen ratkaisusta, vaan perustuvat tuomioistuimen päätökseen.

7 luvun 7 §. *Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen täytäntöönpanoa varten.* Pykälän 2 momentissa on säännökset siitä, mikä alioikeus määrää yhteisen rangaistuksen, jos yhdistettävät tuomiot on annettu eri tuomioistuimissa. Lisäksi momentissa on tällaista oikeudenkäyntiä koskevia menettelysäännöksiä.

Toimivaltaista tuomioistuinta koskevat säännökset ovat melko harkinnanvaraisia eikä niitä käytännön elämän monitahoisuuden vuoksi voida kirjoittaa kovin yksityiskohtaisesti. Oikeuskäytännön ohjaamiseksi on kuitenkin syytä antaa puheena olevan 7 §:n säännöksiä yksityiskohtaisemmat hallinnolliset ohjeet siitä, minkä alioikeuden käsiteltäväksi asia olisi saatettava ja mihin seikkoihin olisi kiinnitettävä huomiota oikeudenkäyntipaikkaa valittaessa. Tätä varten valiokunta korostaa seuraavia näkökohtia:

— Yhtenäisrangaistusjärjestelmän tavoitteiden kannalta olisi asianmukaista, että yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä päättää lähinnä se alioikeus, joka on tuominnut ankarimman rangaistuksen tai jonka käsiteltävänä on ollut useita rikoksia.

— Mikäli eri tuomioistuinten käsittelemät rikokset ja niistä määrätty vankeusrangaistukset ovat suunnilleen samanasteisia, valinnassa voidaan kiinnittää enemmän huomiota tarkoituksenmukaisuusperusteisiin. Tällöin oikeuspaikan valinnassa vaikuttavat esitettävä selvitys, oikeudenkäynnistä aiheutuvat kustannukset ja käsittelyn nopeus. Tuomitun asuinpaikan alioikeus voisi tältä kannalta olla sopivin vaihtoehto.

— Käytännössä yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen tulee usein esille silloin, kun asianomainen on alkanut suorittaa vankeusrangaistusta jostakin hänelle tuomitusta rikoksesta. Tällöin yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen on syytä kohdentaa tuomitun oleskelupaikkakunnan alioikeuteen, lähinnä rangaistuslaitoksen sijaintipaikkakunnan tuomioistuimeen.

— Kun virallinen syyttäjä on esittänyt vaatimuksensa yhteisen rangaistuksen määräämisestä, tuomioistuin ei voi vetäytyä sitä tutkimasta, mikäli laissa olevat edellytykset täyttyvät. Järjestelmän toteuttaminen edellyttääkin hyvää yhteistoimintaa syyttäjien ja tuomioistuinten välillä.

Pykälän menettelysäännösten lähtökohtana on ollut, että vaikka kysymys on tavanomaista rikosjuttua rajoitetummasta asiasta eli tuomitun suorittavan rangaistuksen määrästä, asia on ihmisoikeussopimusten asettamien vaatimusten takia käsiteltävä tavanomaisessa rikosprosessijärjestyksessä. Tällöin virallinen syyttäjä edustaa julkista kannevaltaa. Tämä ei kuitenkaan ilmene säännöstekstistä. Sanonnan selventämiseksi valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momentissa käytetään ilmaisun ”virallisen syyttäjän esityksestä” sijasta oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaista ilmaisua ”virallisen syyttäjän vaatimuksesta”.

Jälkikonkurrenssimenettelyssä voidaan oikeudenmukaisuutta, oikeusvarmuutta ja käytännön työtä edistää ja helpottaa sillä, että tuomioistuimet perustelevat tuomiossa rangaistuksen mittaamisen nykyistä paremmin niin, että tuomiossa ilmoitetaan kaikki asiaan vaikuttavat koventavat ja lieventävät perusteet ja että tuomiosta ilmenevät rikoksen erityinen vahingollisuus ja vaarallisuus sekä tekijän syyllisyyteen vaikuttavat erityiset seikat.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Säännöksen 6 momentin mukaan aikaisemman lain 7 luvun 9 §:n säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun tämän (uuden) lain tultua voimaan tulee täytäntöön pantavaksi rangaistuksia, jotka olisi tullut tai tulisi yhdistää. Momentissa on lisäksi tätä koskevat menettelysäännökset.

Puheena olevan 6 momentin perusteluissa esitetään näkemyksiä siitä, miten siirtymävaiheessa päästäisiin joustavasti eroon hovioikeuksien kirje yhdistämismenettelystä. Tätä varten pidetään tarkoituksenmukaisena menettelynä, että lain voimaantuloa edeltävänä aikana vain kiireellisimmät asiat lähetettäisiin hovioikeuden käsiteltäviksi ja vähemmän kiireelliset asiat lähetettäisiin asianomaiselle viralliselle syyttäjälle lain voimaan tultua tapahtuvaa rangaistusten yhdistämistä varten. Valiokunta ei pidä perustelujen suositusta juttujen keräämisestä asianmukaisena, vaan katsoo, että yhdistämisasiat on syytä lähettää hovioikeudelle siihen saakka kunnes uusi laki tulee voimaan.

Menettelysäännöksissä käytetään ilmaisua ”virallisen syyttäjän esityksestä”. Valiokunta viittaa edellä 7 luvun 7 §:n kohdalla lausuttuun ja ehdottaa, että ilmaisu muutetaan tässäkin vakiintuneen sanonnan mukaiseksi ”virallisen syyttäjän vaatimuksesta”. Lisäksi valiokunta ehdottaa menettelysäännösten täydentämistä siten, että siinä yhdistämismenettelyn osalta

nimenomaan viitataan rikoslain 7 luvun 7 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiin.

Johtolause. Rikoslain 2 luvun 2 §:n 2 momenttia on hallituksen esityksen antamisen jälkeen muutettu rikoslain ensimmäisen vaiheen kokonaisuudistuksen johdosta 12 päivänä syyskuuta 1990 annetulla lailla (769/90). Valiokunta on täydentänyt johtolauseetta tämän mukaisesti.

5. Laki nuorista rikoksenteijöistä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lain 20 §:n muuttamista ja eräiden säännösten kumoamista.

Lain 20 § on jo muutettu huhtikuun 20 päivänä 1990 annetulla lailla (350/90) samansisältöiseksi kuin hallituksen esityksessä ehdotetaan. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että lakiehdotus muutetaan nuorista rikoksenteijöistä annetun lain 17, 21 ja 22 §:n kumoamista koskevaksi. Lakiteknisesti tämä johtaa lakiehdotuksen kirjoittamiseen lähes kauttaaltaan uuteen muotoon.

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 2 luvun 15 §:n 2 momentti sekä

muutetaan rikoslain 2 luvun 2 § ja 4 §:n 1 momentti, 7 luku sekä 8 luvun 4 §,

sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 2 § muutettuna 3 päivänä kesäkuuta 1976 ja 24 päivänä elokuuta 1990 annetuilla laeilla (466/76 ja 769/90), 2 luvun 4 §:n 1 momentti 29 päivänä heinäkuuta 1976 annetussa laissa (650/76), 7 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä 8 luvun 4 § 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (138/73), näin kuuluviksi:

2 luku

Rangaistuksista

2 ja 4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7. Laki rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 5 luvun muuttamisesta

Lakiehdotuksessa ehdotetaan mm. rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a §:n muuttamista. Tämän pykälän 1 momenttia on muutettu hallituksen esityksen antamisen jälkeen huhtikuun 20 päivänä 1990 annetulla lailla (349/90). Tämän vuoksi lakiehdotuksen 2 luvun 1 a §:ää on tarkistettava niin, että myös mainittu lainmuutos sisältyy säännöstekstiin. Valiokunta ehdottaakin lainmuutoksesta johtuvien lakiteknisten tarkistusten tekemistä lakiehdotuksen 2 luvun 1 §:ään ja johtolauseeseen.

Edellä lausutun perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset n:ot 2—4, 6 ja 8—14 hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että lakiehdotukset n:ot 1, 5 ja 7 hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1) yhdellä vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähemmän kuin *yksi vuosi kuusi kuukautta*;

2) kahdella vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähintään *yksi vuosi kuusi kuukautta* mutta vähemmän kuin neljä vuotta; eikä

(3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Ankarimmalla enimmäis- ja vähimmäisrangaistuksella tarkoitetaan sitä rangaistusta, joka rikoksesta saadaan tapaukseen sovellettavien säännösten mukaan tuomita enimmäis- tai vähimmäisrangaistukseksi. Jos *yhdestä tai useammasta* rikoksesta voi seurata vain sakkoa, sakkojen katsotaan *eri rikosten enimmäisrangaistusten* yhteisaikaa laskettaessa vastaavan yhteensä yhtä kuukautta vankeutta.

3—6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen täytäntöönpanoa varten

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrää virallisen syyttäjän *vaatimuksesta* jokin aikaisemmissa oikeudenkäynneissä vankeusrangaistuksen tuominneista alioikeuksista tai tuomitun oleskelupaikkakunnan yleinen alioikeus. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnoista on määrätty. Yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevaa asiaa käsiteltäessä kih-

lakunnanoikeus ja raastuvanoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Jos tuomioistuin katsoo, että asia on käsiteltävä täysilukuisessa kokoonpanossa, asia on siirrettävä sanotussa kokoonpanossa käsiteltäväksi.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

8 ja 9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Vanhentumisesta

4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

(1—5 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Aikaisemman lain 7 luvun 9 §:n säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun tämän lain tultua voimaan tulee täytäntöön pantavaksi rangaistuksia, jotka olisi tullut tai tulisi yhdistää. Rangaistuksen yhdistämisen toimittaa tuolloin virallisen syyttäjän *vaatimuksesta* tämän lain 7 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettu alioikeus. *Menettelystä ja muutoksenhausta on tuolloin vastaavasti voimassa mitä sanotun 7 §:n 2 ja 3 momentissa on säädetty*. Hovioikeudessa lain voimaan tullessa vireillä olevat rangaistuksen yhdistämistä koskevat asiat ratkaisee kuitenkin hovioikeus.

(7 mom. kuten hallituksen esityksessä)

5.

Laki

nuorista rikoksenteikijöistä annetun lain eräiden säännösten kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *säädetään*:

1 §

Täten kumotaan nuorista rikoksenteikijöistä 31 päivänä toukokuuta 1940 annetun lain (262/40) 17, 21 ja 22 §, sellaisina kuin ne ovat 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa (494/53).

2 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 19 _____ .

7.

Laki**rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 ja 5 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a § ja 2 §:n 1 momentti sekä 5 luvun 9 ja 10 §,

sellaisena kuin 2 luvun 1 a § on muutettuna (*poist.*) 10 päivänä kesäkuuta 1988 ja 20 päivänä huhtikuuta 1990 annetuilla laeilla (*poist.*) 507/88 ja 349/90) ja 2 §:n 1 momentti 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetussa laissa (302/71) sekä 5 luvun 9 § 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa (497/53) ja 10 § 20 päivänä marraskuuta 1942 annetussa laissa (882/42), näin kuuluviksi:

2 luku

Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta

1 a §

Jos tuomitun on rangaistuslaitoksessa samalla kertaa suoritettava useampia määräaikaista vankeusrangaistuksia, joita ei ole toisiinsa yhdistettävä tai joista ei ole muodostettava yhteistä vankeusrangaistusta, ja niiden ohella tai erikseen sakon muuntorangaistuksia, rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava ne yhteen täysin määrin. (*Poist.*) Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi kuin kaksikymmentä vuotta eikä sakon muuntorangaistuksen pitempi kuin satakaksikymmentä päivää. Kun vankeusrangaistus ja sakon muuntorangaistus on laskettu yhteen, tuomitun on katsottava ensin suorittavan muuntorangaistuksen.

Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki vankeusrangaistukset, sakon muuntorangaistukset ja arestirangaistukset. (uusi 2 mom.)

(3 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Täytäntöönpanosta nuorisovankilassa

9 ja 10 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset
(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 1 päivänä helmikuuta 1991

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Björkstrand, varapuheenjohtaja Urpilainen (osittain) ja jäsenet Häkämies, Jokinen, Jätteenmäki

(osittain), Linnainmaa, Moilanen, Niinistö, Paloheimo (osittain), Pohjola (osittain), Ryyänen, Taina, Tykkyläinen, Vistbacka, Vähänäkki ja Väistö.

Vastalause

Hallitus on antanut esityksen laiksi rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön muuttamisesta. Esityksellä on tarkoitus luopua rikoksen

yhtymisen eri muotoihin perustuvasta erilaisesta rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa ja määrätä rikoksista alun alkaen

niin sanottua yhtenäisrangaistusperiaatetta soveltaen vain yksi yhteinen rangaistus. Käytännössä tämä mielestämme merkitsee useista rikoksista tuomitun henkilön kokonaisrangaistuksen lievenemistä.

Lakiesitys tulee vaikuttamaan erityisesti rikosentekijöihin, jotka syyllistyvät useampaan rikokseen. Tällaisten rikosentekijöiden kohdalla on tärkeää, ettei uudistus johda yksiselitteisen rangaistuskäytännön lievenemiseen. Yhtenäisrangaistus tulisi määrätä niin korkeana, ettei tosiasiallista lievenemistä tapahtuisi, sillä lakiuudistuksen perimmäisenä tarkoituksena ei saa olla ns. taparikollisten selviäminen laajoista rikossarjoistaan suhteellisen lievällä rangaistusseuraamuksella.

Hallituksen esityksen mukaan ehdollinen vankeustuomio ei katkaise kilpailua. Mi-

käli kilpailu eli saman henkilön pidemällä aikavälillä tekemien rikosten rikosoikeudellinen katkaiseminen voi toteutua ainoastaan ehdottoman vankeusrangaistustuomion kautta, seuraa siitä yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirryttäessä se, että ne rikosentekijät, jotka jatkavat rikollista toimintaansa ehdollisen rangaistustuomion saatuaan, tuomitaan myöhemmässä oikeudenkäynnissä yhteen ainoaan rangaistukseen, joka käsittää ajanjakson ennen ja jälkeen ehdollisen vankeusrangaistuksen. Tällöin tuomittava rangaistus saattaa muodostua kohtuuttoman lieväksi.

Ehdotamme,

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 2 luvun 15 §:n 2 momentti sekä

muutetaan rikoslain 2 luvun 2 §:n ja 4 §:n 1 momentti, 7 luku sekä 8 luvun 4 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 2 § muutettuna 3 päivänä kesäkuuta 1976 ja 24 päivänä elokuuta 1990 annetuilla laeilla (466/76 ja 769/90), 2 luvun 4 §:n 1 momentti 29 päivänä heinäkuuta 1976 annetussa laissa (650/76), 7 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä 8 luvun 4 § 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (138/73), näin kuuluviksi:

2 luku

Rangaistuksista

2 ja 4 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

7 luku

Yhteisestä rangaistuksesta

1 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

2 §

*Määräaikaisen vankeusrangaistuksen
enimmäis- ja vähimmäisaika*

Yhteistä rangaistusta määrättäessä eri rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen saa ylittää, mutta rangaistus ei saa olla

eri rikosten enimmäisrangaistusten yhteisaikaa pitempi. Ankarinta enimmäisrangaistusta ei myöskään saa ylittää enempää kuin

1) *kahdella* vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähemmän kuin yksi vuosi kuusi kuukautta;

2) *kolmella* vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähintään yksi vuosi kuusi kuukautta mutta vähemmän kuin neljä vuotta; eikä

3) *neljällä* vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta määräajaksi vähintään neljä vuotta.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Ankarimmalla enimmäis- ja vähimmäisrangaistuksella tarkoitetaan sitä rangaistusta, joka rikoksesta saadaan tapaukseen sovellettavien säännösten mukaan tuomita enimmäis- tai vähimmäisrangaistukseksi. Jos yhdestä tai useammasta rikoksesta voi seurata vain sakkoa,

sakkojen katsotaan eri rikosten enimmäisrangaistusten yhteisaikaa laskettaessa vastaavan yhteensä *kolmea* kuukautta vankeutta.

3 §

Yhteinen sakkorangaistus

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Yhteinen sakkorangaistus saa olla enintään *kolmesataa* päiväsakkoa. Jos jostakin rikoksesta tuomittavalle sakkorangaistukselle on 1 päivän kesäkuuta 1969 jälkeen säädetty erityinen vähimmäismäärä, yhteinen sakkorangaistus ei saa olla sitä pienempi.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

4 ja 5 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

6 §

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen jälkikäteen

Jos yhdestä tai useammasta rikoksesta (*poist.*) vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemisesta tekemästään muusta rikoksesta, rangaistus on määrättävä niin kuin kaikki nämä rikokset olisi saatettu samalla kertaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos aikaisemmin tuomittua rangaistusta, myös sen ehkä jo tahtuneen täytäntöönpanon merkitys erityisesti huomioon ottaen, on pidettävä riittävänä

seuraamuksena myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen on määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee tätäkin rikosta. Yhteinen vankeusrangaistus saadaan kuitenkin määrätä jälkikäteen tässä pykälässä säädetyllä tavalla vasta, kun aikaisempi tuomio on saanut lainvoiman tai on pantavissa täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio.

Rikoksista, joista toinen on tehty sen jälkeen, kun toisesta jo oli tuomittu (*poist.*) vankeusrangaistus, ei määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

Mitä edellä on säädetty tuomiosta, jolla joku on tuomittu (*poist.*) vankeusrangaistukseen, sovelletaan myös tuomioon, jolla ehdollinen vankeusrangaistus on määrätty pantavaksi täytäntöön.

7—9 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 luku

Vanhentumisesta

4 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 1 päivänä helmikuuta 1991

Raimo Vistbacka

Eeva-Liisa Moilanen

